

Tülin Daloğlu¹
ABD Merkezi Direktörü

TRUMP AĞIRLIĞINI KOYDU: AZERBAYCAN VE ERMENİSTAN BARIŞ ANTLAŞMASINA İVME VERDİ

DEĞERLENDİRME NOTU

ABD Başkanı Donald J. Trump'ın ev sahipliğinde 8 Ağustos 2025'te Beyaz Saray'da Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan, bugüne kadar yürütülen barış görüşmelerinde üzerinde mutabakata varılan noktaların geri döndürülemeyeceğini vurgulayan bir anlaşmaya paraf attılar. Bu adım, nihai barışın imzalandığı anlamına gelmiyor. Ancak taraflar arasındaki sürecin ilerlemesi için güçlü bir devletin varlığını hissettirmesi gerekiyordu. Bu bağlamda Washington, büyük güç olmanın gerektirdiği sorumluluğu üstlenerek, taraflar arası barış görüşmelerini sonuçlandıracak bir katalizör işlevi gördü. Kararlılığını perçinlemek amacıyla da Trump yönetimi, her iki ülke ile de ayrı ayrı stratejik ortaklık anlaşmalarını imzalayarak süreci güvence altına almaya çalıştı.

Trump, imza töreninde bu anı “tarihi” olarak nitelendirerek, “Uzun zaman aldı ama şimdi buradayız... 35 yıl savaştılar, artık arkadaşlar ve uzun süre de arkadaş olarak kalacaklar” dedi. Tarafların “**savaşmayı sonsuza kadar bırakma**”, seyahat, ticaret ve diplomatik ilişkileri yeniden başlatma taahhüdünde bulunduğunu aktardı.

Aliyev, “Savaşlar, işgal ve kan dökülmesiyle uğraşarak çok yıl kaybettik” derken, Paşinyan da bu anı “*ilişkilerimizde önemli bir dönüm noktası*” diye tanımladı.² Her ikisi de Trump'ı, Nobel barış ödülüne aday göstereceğini söyledi.

Zengezur Koridoru: Barışı Tıkayan Kilit

Barış görüşmelerinde en kritik ve tartışmalı başlıklardan biri, Ermenistan'ın Sünik bölgesinden geçerek Azerbaycan'ı

¹ <https://www.tepav.org.tr/ekibimiz/s/1498>

Bu çalışmada ifade edilen bulgular, yorumlar, sonuçlar, öneriler ve görüşler tamamen yazar(lar)ına aittir. TEPAV'ın resmi görüşü değildir. © TEPAV, aksi belirtilmedikçe her hakkı saklıdır.

² Ali Abbas Ahmadi & Sakshi Venkatraman, Grigor Atanesian, “Azerbaijan and Armenia sign peace pledge at White House summit with Trump,” BBC News, Aug. 8, 2025 <https://www.bbc.com/news/articles/c39dzl1lzrzo>

Nahçıvan'a bağlayacak Zengezur Koridoru. Bu hat, yalnızca Azerbaycan ile Nahçıvan arasındaki kesintisiz kara bağlantısını sağlamakla kalmıyor, aynı zamanda Türkiye'nin doğrudan Orta Asya'ya uzanan "Orta Koridor" projesinin de en stratejik ayağını oluşturuyor.

Beyaz Saray, bu hattın, **"Trump Route for International Peace and Prosperity"**, "Uluslararası Barış ve Refah için Trump Güzergahı" adını alacağını duyurdu. Her ne kadar varılan anlaşmalar resmen açıklanmasa da ABD federal hükümeti bu projeye siyasi desteğini verirken Amerikalı özel lojistik ile altyapı firmaları hattın inşası, işletilmesi ve işlerliğinde doğrudan rol alacak. Yani sahada Amerikan askerleri olmayacak, ABD merkezli özel sektör firmalarının çalışanları bulunacak. Ermenistan, 8 Ağustos'taki anlaşmadan önceki müzakere pozisyonunda³, resmi taslak metne "koridor" ifadesini koymayı reddediyordu. Bunun yerine ulaştırma, transit ve ekonomik iş birliği taahhütleriyle sınırlı, daha genel bir dil tercih ediyordu. Erivan, tüm yolların, demiryollarının ve altyapının kendi egemenliği altında kalacağını ve kendi mevzuatına göre işleyeceğini vurgularken, başka bir gücün kontrolüne gerek olmadığını savunuyordu.

Azerbaycan ise uzun süredir Nahçıvan'a engelsiz, kesintisiz kara ve demiryolu erişimi talep ediyordu. Bakü, bu hattın güvenlik veya gümrük engelleri olmadan işlemlerini isterken, Ermenistan'ın kontrol hassasiyeti nedeniyle bu talep geçmişte barış görüşmelerini defalarca tıkamıştı. Güzergah işlevselliğini kazandığında bu hususun geride bırakılması, nihai barışa giden önemli bir adım olacaktır.

Washington tam da bu açmazdan çıkılması noktasında devreye girerek etkili oldu. TRIPP formülü, Ermenistan'ın hukuki egemenliğini korurken Azerbaycan'ın kesintisiz transit talebine uluslararası garantörlük ve yatırım eşliğinde yanıt vermeyi hedefliyor. ABD, bu hattın lojistiğini üstlenerek Güney Kafkasya'da hem jeopolitik hem de jeoekonomik konumunu güçlendirmiş oldu. Bu güzergah işler hale geldiğinde, sadece bu iki ülkenin ticaret ağları rahatlamayacak, Türkiye ve Avrupa'yı da kapsayan tüm bölgesel ticareti de kolaylaştıracak.

Ermenistan'ın Yön Değişimi

Paşinyan'ın Beyaz Saray'daki varlığı, 2020'deki İkinci Karabağ Savaşı'nda Rusya'dan beklediği askeri desteği alamamasının ardından Ermenistan'ın stratejik yön değişikliğinin adeta mührü niteliğindeydi. Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, henüz savaşın sürdüğü günlerde, çatışmaların "Ermenistan topraklarında değil"⁴, işgal altındaki Azeri topraklarında olduğunu vurgulayarak, Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü (KGAÖ) çerçevesindeki müttefiklik yükümlülüklerinin yalnızca Ermenistan'ın egemen topraklarını kapsadığını açıkça belirtti.

Bu açıklama, Erivan'da Moskova'nın fiilen askeri müdahaleye yanaşmayacağı ve savaşta yalnız bırakıldıkları kanaatini pekiştirdi. İki müttefik arasında geri dönüşü zor görünen bir güven kırılımı yaşandı. Sovyetler sonrası dönemde güvenlik ve ekonomi açısından büyük ölçüde

³ "Ermenistan ile Azerbaycan barış antlaşması konusunda anlaştı!" Ermeni Haber, Mart 14, 2025
<https://www.ermenihaber.am/tr/news/2025/03/14/Ermenistan-Azerbaycan-bar%C4%B1%C5%9F-anla%C5%9Fmas%C4%B1/299894>

⁴ Jeyhun Aliyev, "Military conflict not on Armenian lands: Russian leader," Anatolian Agency, Oct. 7, 2020
<https://www.aa.com.tr/en/europe/military-conflict-not-on-armenian-lands-russian-leader/1998942>

Rusya'ya bağımlı kalan Ermenistan, savaşın kaybedilmesinin ardından Batı'ya – özellikle ABD ve AB'ye – daha yakın ilişkiler kurma arayışına girdi.

Aliyev'in Ermenistan Anayasasında değişiklik ısrarı

Azerbaycan, Ermenistan ile barışın kalıcı olabilmesi için anayasalarında değişiklik yapmaları gerektiğinde ısrarcı. Mevcut anayasada, “Ermenistan'ın bağımsızlık bildirgesine” atıfla, Dağlık Karabağ'ın Ermenistan toprağı olduğu iddiası korunuyor. Bakü, bu maddenin kaldırılmasını barışın ön koşulu olarak görüyor.

Paşinyan ise bu talebi doğrudan reddetmese de çeşitli açıklamalarında bunun “imkânsızı istemek” anlamına geldiğini ima etti. Zira Haziran 2026 seçimlerinden önce bu ölçekte bir adım atabilmesi oldukça güç; seçimleri kaybetmesi hâlinde ise tüm bu kazanımlar kadük kalabilir. Teknik açıdan bakıldığında, taraflar konuyu uluslararası bir antlaşmayla çözebilirse, söz konusu uluslararası antlaşma ülkelerin anayasalarının üzerinde bağlayıcı olacağından sorun kendiliğinden ortadan kalkacaktır. Ancak Aliyev, Washington'da atılan paraflar sonrasında dahi bu noktadaki ısrarından henüz vazgeçmiş görünmüyor.

Trump, törende, tarafların anlaşmazlığa düşmeleri halinde kendisine başvurmalarını istedi. Bu durum, Washington'un da sürecin nihai sonuca ulaşmasının zorluğunu göz ardı etmediğini ve fakat Başkan'ın şahitliğinde atılan parafların yarattığı fırsatın kolayca heba edilmesine de göz yummayacaklarını sergiledi. Elbette bu sürecin başarıya ulaşması için Ankara'nın desteğı de kaçınılmaz görünüyor.

İmzalanan belge nihai barış anlaşması olmadığı için, süreci gerçek anlamda kalıcı kılmak için diplomatik deparın asıl şimdi başladığını söylemek yerinde olacaktır.

Türkiye–Ermenistan Kapısının Açılması

Amerikan Başkanı'nın siyasi sermayesini ortaya koyduğu bu girişimin gerçek bir ivme kazanması bundan sonra atılacak adımlara bağılı. Bu noktada en kritik hamle, 1993 Birinci Karabağ Savaşı sırasında kapatılan Türkiye-Ermenistan sınırının açılması olacak. Türkiye–Ermenistan ilişkilerinin normalleşmesini hedefleyen 2009 Zürih Protokolleri kapsamında sınırın açılması öngörülmüş, ancak süreç sonuçsuz kalmıştı. Mart ayında dışişleri bakanlarının vardıkları mutabakat sonrasında da sınırın açılması yönünde bir girişim olmuş, fakat Azerbaycan Cumhurbaşkanı Aliyev'in, Ermenistan Anayasası'nda değişiklik yapılmadan buna izin vermeyeceğı netleşince Ankara geri adım atmak zorunda kalmıştı.

8 Ağustos'ta başlayan yeni süreç ile bu sınır kapısının açılması, Ermenistan için ekonomik canlanma, Türkiye için ise Kafkasya'ya doğrudan erişim anlamına gelecek. ABD'nin bir tür garantörlüğüyle Aliyev'in kapının açılmasına dönük itirazı yumuşatılabilirse, bölgenin ticaret ve ilişkiler ağı kökten değişebilir.

Dahası Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan'ın son dönemdeki söylem ve politikaları, sınırların açılması ihtimalini doğrudan etkileyen bir zihniyet dönüşümünü yansıtıyor. Paşinyan, ülkenin ulusal tarih öğretisi, sınır algısı ve diaspora ile ilişkilerinde eleştirel ve pragmatik bir çizgi izlemeye başladı. 1915⁵ olaylarının “soykırım” olarak tanımlanmasına karşı çıkmazken,

⁵ “Paşinyan'dan ‘1915 olayları’ çıkışı”, Habernas.com, Şubat 22, 2025 <https://www.habernas.com/ermenistanda-pasinyandan-1915-olaylari-cikisi>

bu konunun algılanma ve dış politikada kullanılma biçimini yeniden tanımlamaya çalıştı. ‘Tarihi Ermenistan’ anlayışından uzaklaşıp, sınırları çizilmiş, egemen ve demokratik “gerçek Ermenistan” vizyonunu öne çıkararak, bölgedeki tüm ülkelerin toprak bütünlüğünü tanıdığını ilan etti. Paşinyan’ın, Ağrı Dağı gibi sembollerin Ermenistan’a ait olmadığı yönündeki açık beyanları, milli marşta ölüm vurgusunun yerine yaşam vurgusu konulması önerisi, okul müfredatlarında modern Ermenistan devletinin tarihine ağırlık verilmesi gibi adımları hem içeride hem de diasporada ciddi tartışmalar yarattı. Bu değişim hamleleri, Ermenistan’ın uzun vadeli kalıcı barış sürecine entegre olma iradesini pekiştirirken içeride de milliyetçi direncin kırılmasını amaçlıyor. Dolayısıyla sınırın karşılıklı açılması, yalnızca ulaşım ve ticareti kolaylaştıracak teknik bir mesele değil; Paşinyan’ın iç ve dış politikada benimsediği yeni stratejiye, Türkiye’nin ne ölçüde destek çıkmaya niyeti olduğunun da bir göstergesi olacak.

Azerbaycan’ın Üçlü Denge Arayışı

Trump ile Aliyev’in güçlü bir kişisel ve diplomatik bağ kurduğu açık. Rusya-Azerbaycan ilişkileri, geçen yıl Çeçenistan hava sahasında düşürülen Azerbaycan uçağı ve can kayıpları nedeniyle gergin. İsrail ile derinleşen savunma ve enerji ortaklığı ise Bakü’nün ABD ile ilişkilerini güçlendirmesinde önemli bir etmen. Böylece ortaya çıkan ABD–İsrail–Azerbaycan üçgeni, bir dönem Türkiye’nin bölgede uyguladığı stratejik denge modeline benziyor. Azerbaycan, Rusya’nın bölgedeki etkinliğinin ve nüfuzunun gerileme eğilimini görmüş olmalı ki, ABD ve İsrail ile açık bir iş birliği çizgisine yönelmiş görünüyor.

ABD’nin Hedefi

Washington’un bu süreçte amacı yalnızca Ermenistan ile Azerbaycan arasında barışı sağlamak değil; aynı zamanda Rusya ve İran’ın bölgede azalan gücü ve nüfuzunu sınırlayarak kendi stratejik ağırlığını yerleştirmek ve daha kalıcı bir noktaya taşımak. Zengezur Koridoru’nun lojistiğini üstlenerek, Çin’in Kuşak–Yol Projesi’ne karşı dengeleyici bir pozisyon da almak. Rusya’nın Ukrayna savaşıyla meşgul, İran’ın da nükleer tesislerine yapılan saldırılar ve ağır yaptırımlar altında olduğu bu dönemde, ABD bölgeye kalıcı olarak yerleşmek için ender rastlanabilecek bir jeopolitik fırsat yakalamış durumda.

Sonuç: Barışın İnşası ve Kırılgan Dengeler

Beyaz Saray’da paraflanan antlaşma, Kafkasya’da kalıcı barış için önemli ancak tek başına yeterli olmayan bir adım niteliğinde. Bundan sonraki süreçte barışın kaderi; Ermenistan Anayasası’ndan Karabağ’a dair maddelerin çıkarılması ya da Aliyev’in bu meselenin uluslararası bir antlaşma yoluyla çözümüne onay vermesi, Türkiye–Ermenistan sınırının yeniden açılması ve Zengezur Koridoru’nun işler hale geldiğinde güvenlik ve gümrük gibi kritik başlıklardaki ilerlemelere bağlı olacak. Washington bu süreci ustalıkla yönetebilirse hem bölgedeki etkisini pekiştirebilir hem de Rusya–İran eksenine karşı yeni bir denge inşa edebilir. Batı ittifakının bir parçası olan Türkiye’nin bu mekanizmaya aktif desteği, kalıcı barışa giden yolda belirleyici rol oynayacaktır. Ancak Amerikan başkanının siyasi sermayesini ortaya koymuş olmasına rağmen, tüm bu hedeflerin hayata geçmesindeki sorumluluk, bağımsızlıklarını kazandıkları günden bugüne ihtilaf içinde olan Azeri ve Ermeni taraflarında olacaktır.